

УДК 37.013: 378

DOI: 10.31499/2307-4914.2(22).2020.219429

ІМІДЖЕТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСЦИПЛІН СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Митцева Ольга, старший викладач кафедри філософії, Харківський національний університет радіоелектроніки.

ORCID: 0000-0002-3398-2982

E-mail: olga.mitts37@gmail.com

У статті надано характеристику іміджетвірного потенціалу дисциплін соціально-гуманітарного циклу закладів вищої технічної освіти за такими ресурсами: інформаційно-змістовний, комунікативно-інтерактивний, організаційно-функціональний, культурно-іміджевий. На основі аналізу навчальних планів і програм з підготовки майбутніх ІТ-фахівців розкрито можливості дисциплін соціально-гуманітарного циклу для формування професійного іміджу: спрямованість змісту на цінності професійної діяльності; збагачення діапазону іміджелогічних знань; можливість прояву іміджеформуючої діяльності; активізація продуктивних способів іміджетворчої взаємодії, засоби методичного забезпечення викладання дисципліни.

Ключові слова: здобувач освіти, фахівець з інформаційних технологій, професійний імідж, іміджеформуюча діяльність, іміджелогічні знання, потенціал, соціально-гуманітарні дисципліни, заклад вищої технічної освіти.

IMAGE-CREATING POTENTIAL OF DISCIPLINES OF SOCIAL AND HUMANITARIAN CYCLE

Myttseva Olha, Lecturer of Philosophy Department, Kharkiv National University of Radio Electronics.

ORCID: 0000-0002-3398-2982

E-mail: olga.mitts37@gmail.com

Characteristic of image-creating potential of disciplines of the social and humanitarian cycle of higher technical education for the following resources: information-content, communicative-interactive, organizational-functional and cultural-image is made on the basis of the concept of "potential" and "image-creating potential". Possibilities of the discipline of the social and humanitarian cycle for the formation of the professional image of the future IT specialists are: the focus of the content of discipline on the values of professional activity; diversity of choice of the practice of image-forming activity; multilevel image interaction and communication between subjects; means of methodological support for teaching the discipline are also disclosed in the article.

Analysis of curriculum and programs for the future IT professionals' training have identified significant characteristics of potential content of disciplines of the social and humanitarian cycle of IT professionals' training for the image competence formation: enrichment of the range of image knowledge; possibility of image-forming activities; activation of productive ways of image-creative interaction.

It is established that social and humanitarian disciplines allow forming a person capable of discovering and realizing one's own potential in society. These disciplines require the following teaching principles: general science, fundamentalism, systematic unity of historical and logical, national and universal, social and personal, theory and practice of teaching and education.

For the realization of the image-creating potential of disciplines of the social and humanitarian cycle, a

set of classes and tasks for the formation of an IT specialist's professional image were developed. These include discussion questions, discussion of popular public opinion on the internal and external image, the generalization of image management methods, identification of features of the public figures kinetic image, exercises for formation an attractive image of a professional subject, reflective exercises, role situations, designing your own image. These exercises become the basis for the creation of such an IT specialist's image, which will assist the prototype subject in achieving success, socially significant goals, creating a positive image.

Keywords: *applicant, information technology specialist, professional image, image forming activity, image knowledge, potential, social and humanitarian disciplines, higher educational institution.*

Сучасні реалії реформування системи освіти передбачають переорієнтацію дисциплін соціально-гуманітарного циклу на оптимальну інтеграцію здобувачів освіти в соціум та продуктивну діяльність в обраній сфері суспільної практики, саме професійний імідж гармонійно поєднує ці завдання. У зв'язку з цим актуалізується питання формування професійного іміджу майбутніх фахівців, особливо в галузі інформаційних технологій, які спрямовують професійну діяльність на створення програмного продукту і при цьому відчують складності у спілкуванні, роботі в команді, виконанні комплексних інформаційних рішень.

Міждисциплінарний контекст проблеми формування іміджу в різних професійних сферах розкривають у дисертаційних дослідженнях К. Атаманська, В. Бондаренко, Н. Гайдук, О. Горовенко, Т. Довга, О. Ігнатюк, І. Ніколаєску, Н. Савченко (педагогічної галузі), Л. Данильчук (фінансової галузі), І. Колосовська, Н. Лікарчук, Р. Старовойтенко, О. Швець, О. Ялова (політичної галузі), Л. Данильчук (економічної галузі), О. Марченко (інженерно-механічної галузі). У роботах доведено, що імідж детермінований суб'єктом особистості та його рівнем професійної компетентності як фахівця, а також імідж є чинником професійного розвитку, оскільки він поліфункціональний. У роботах стверджується, що на формування професійного іміджу майбутнього фахівця впливають: зовнішні (об'єктивні) і внутрішні (суб'єктивні) фактори. Формування професійного іміджу – це складна проблема цілісного розвитку особистості, особливо майбутнього фахівця, яка може бути вирішена шляхом розробки спеціальних завдань до навчальних курсів і розробки змісту самого курсу з іміджології для майбутніх фахівців певної професійної сфери.

Значний науково-освітній потенціал дисциплін соціально-гуманітарного циклу, потреба в ефективних методах і способах позиціонування молодих фахівців на ринку праці потребує розробки інструментарію щодо формування професійного іміджу. Разом з тим зазначені дослідження практично не розкривають проблеми спрямування іміджетвірного потенціалу дисциплін соціально-гуманітарного циклу в підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій (ІТ-фахівців).

Мета статті – розглянути іміджетвірний потенціал соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні професійного іміджу майбутнього ІТ-фахівця в закладах вищої технічної освіти.

Суть поняття «потенціал» представлено в різних аспектах: вимірювання людського потенціалу як певного стану суб'єкта в контексті певного виду і якості діяльності; потенціал системи, організації, суспільства, держави щодо підвищення корисності наявних ресурсів і пошуку нових можливостей їх використання; можливість запасів, джерел особистості, соціуму, держави, соціальних інституцій щодо досягнення певних цілей у певній сфері. У нашому дослідженні іміджетвірний потенціал

розглядаємо як особливу якісну характеристику дисциплін соціально-гуманітарного циклу закладів вищої технічної освіти, що відображає наявність актуальних ресурсів (інформаційно-змістовного, культурно-іміджевого, комунікативно-інтерактивного, організаційно-функціонального) і закладених у них можливостей (спрямованість змісту дисципліни на цінності професійної діяльності; різноманіття вибору практики іміджеформуючої діяльності; багаторівневість іміджевої взаємодії та міжсуб'єктного спілкування; засоби методичного забезпечення викладання дисципліни), що обумовлюють цілеспрямовані якісні і кількісні зміни результативності формування професійного іміджу майбутніх ІТ-фахівців.

Зазначимо, що спеціалісти з інформаційних технологій входять до 10 основних професій майбутнього [3], при цьому до основних вимог успішних ІТ-фахівців майбутнього відносять не тільки володіння цифровою грамотністю, але й вміння взаємодіяти з іншими людьми, працювати в команді, вирішувати проблемні ситуації, самостійно ставити завдання і відповідально їх розв'язувати, уміти спостерігати за змінами навколишнього світу й органічно змінюватися самому, адаптуватися в соціумі [3; 5].

У стандарті вищої освіти України щодо підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня з галузі знань 12 «Інформаційні технології» визначаються такі загальні компетентності (ЗК1): базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й компетентності соціалізації особистості, схильності до естетичних цінностей, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності. Формування зазначених компетентностей забезпечується саме комплексом дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

Розгляд суті досліджуваної дефініції, аналіз навчальних планів і програм з підготовки майбутніх ІТ-фахівців дозволив виділити суттєві характеристики потенціалу змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу підготовки ІТ-фахівців з формування іміджелогічної компетентності: збагачення діапазону іміджелогічних знань; можливість прояву іміджеформуючої діяльності; активізація продуктивних способів іміджетворчої взаємодії. Це досягається завдяки спрямованості дисциплін соціально-гуманітарного циклу на формування критичного мислення та переконання у причетності кожного до суспільно-економічних змін, що відбуваються в суспільстві; бачення зв'язків у спільноті та розширення світогляду майбутнього фахівця.

Аналіз навчальних планів доводить, що в сучасній підготовці майбутніх ІТ-фахівців дисципліни соціально-гуманітарного циклу займають суттєве місце – приблизно 15 % від загальної кількості годин та кредитів ECTS нормативної частини.

Навчальний план підготовки майбутніх ІТ-фахівців закладів вищої технічної освіти містить соціально-гуманітарні дисципліни (філософія, основи права, українське фахове мовлення, іноземна мова), обов'язкові і дисципліни за вибором (Soft skills: соціально-психологічні аспекти професійної компетентності, інформаційне суспільство, соціологія та соціальні технології, психологія сприйняття і переробки інформації, соціальна психологія та конфліктологія, психологія управління, психологія екстремальних стосунків та ефективною адаптації, правові основи професійної діяльності, політичні проблеми сучасного суспільства, історія науки та техніки) [4]. Орієнтація дисциплін на

соціальне та професійне майбутнє суттєво впливає і на формування професійного іміджу як одного з аспектів процесу підготовки майбутніх ІТ-фахівців з урахуванням провідних потреб ринку праці [2].

На підставі співставлення змісту робочих програм і навчально-методичного забезпечення соціально-гуманітарних дисциплін професійної підготовки майбутніх ІТ-фахівців виявлено їх іміджетвірний потенціал, який забезпечується злиттям науки, культури і природи при засвоєнні здобувачами освіти системи загально-людських цінностей. Посиленню діапазону іміджелогічних знань сприяють й основні принципи викладання дисциплін соціально-гуманітарного циклу (загальнонауковість, фундаментальність, системність; єдність історичного і логічного, національного й загальнолюдського, суспільного та особистого, теорії і практики навчання й виховання), оскільки ці дисципліни дозволяють формувати особистість, здатну розкрити і реалізувати власний потенціал у суспільстві. Однак це досягається не окремим ресурсом однієї дисципліни, а їх системою, взаємозв'язком їх різних елементів усіх дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

Наприклад, курс «Соціологія та соціальні технології» розглядає імідж як наслідок соціальності людини, пов'язаний з її соціальною роллю у поєднанні індивідуального та суспільного, що потребує прагнення людини вступити в контакт з оточенням і справити на нього певне враження. Тому у контексті соціального пізнання професійного іміджу для майбутніх ІТ-фахівців було введено дискусійні питання для обговорення: місце і роль професійного іміджу в контексті віртуалізації соціальних процесів, що функціонують у сучасному інформаційному суспільстві; розробка системи моніторингу масової свідомості, громадської думки щодо внутрішнього і зовнішнього іміджу, що активно впроваджується засобами масової інформації та телекомунікації; кінетичний та габітарний імідж особистості спікера ІТ-конференції. Це дозволить майбутнім ІТ-фахівцям сформувати розуміння емпіричного знання про професійні іміджі, що притаманні сучасним професіоналам та публічним особам.

Дисципліни «Українське фахове мовлення», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» спрямовані на формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах, оволодіння мовою в різних видах мовленнєвої професійної потреби, використання іноземної мови у процесі ділового спілкування з представниками інших країн з різноманітних питань. Тому при вивченні дисциплін в ІТ-фахівців формуються ключові компетентності, які сприяють володінню стратегіями ефективної взаємодії, умінню складати анотацію, резюме; формують основи письмового обміну діловою інформацією й ознайомлення з науково-дослідними працями. Так, було розроблено питання щодо основ ділового спілкування, завдання на здатність публічного виступу перед різними аудиторіями з доповідями та повідомленнями. Це дозволить розвинути в ІТ-фахівців основи самопрезентації у спілкуванні: вербальні, невербальні, екстралінгвістичні проксемічні навички взаємодії з різними суб'єктами.

Знання основ психології є важливим фактором під час взаємодії у колективі, представлення себе, формування зовнішнього вигляду. Важливим аспектом формування професійного іміджу ІТ-фахівців є спрямованість вибіркового дисциплін з психології на опанування стратегій розв'язання конфліктів, оволодіння знаннями та практичними навичками щодо керівництва відчуттями, набуття умінь сучасної

особистісної і групової комунікації з використанням інформаційних технологій, розвитку креативного мислення та емоційного інтелекту. Отже, було розроблено такі завдання щодо формування привабливого образу суб'єкта-професіонала: вправа «Автопортрет» (мета: оцінка себе як майбутнього ІТ-фахівця з подальшим обговоренням особливостей своєї особистості та зовнішньої привабливості); рефлексивна вправа «Техніка розвитку індивідуальності» (мета: визначення позитивних і негативних власних якостей, проектування плану посилення якостей, які підкреслюють привабливий образ майбутнього ІТ-фахівця); вправа «Моє професійне кредо» (мета: формування рефлексивної позиції); рефлексивні ситуації у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії (мета: розвиток співтворчості на засадах суб'єкт-суб'єктності); тренінг «Ефективне спілкування» (мета: формування психологічних основ спілкування, взаємодії у команді), що сприяло виявленню та оцінюванню індивідуальних характеристик. Ці вправи стають основою для створення такого образу майбутнього ІТ-фахівця, який сприятиме суб'єкту-прообразу в досягненні успіху, соціально значущих цілей та створенню позитивного іміджу.

Уведення нового курсу «Імідж сучасного спеціаліста» (вибіркова дисципліна соціально-гуманітарного циклу для 3 курсу, 5 семестр) сприяє забезпеченню оптимального формування іміджелогічних знань майбутніх ІТ-фахівців за рахунок виділення теоретичних основ іміджелогії, її особливостей для ІТ-фахівця; реалізації прояву іміджеформуючої діяльності майбутнього ІТ-фахівця на базі відділу практики «Центр-Кар'єра» та інноваційного Наукового парку «Synergy» ХНУРЕ; активізації продуктивних способів іміджетворчої взаємодії на практичних заняттях з використанням інтерактивних технологій. Зазначимо, що розроблена навчальна дисципліна посилює функціональне призначення іміджетворчих ресурсів дисциплін соціально-гуманітарного циклу завдяки системній реалізації комплексу заходів, що залучаються для збагачення діапазону іміджелогічних знань з метою формування професійного іміджу майбутніх ІТ-фахівців. Також майбутні ІТ-фахівці брали участь у створенні інтелект-карт та хмар слів на іміджелогічну тематику [1]. Для освоєння досвіду самопрезентації іміджу ІТ-фахівця було використано методіку імідж-кейсів (формування манери поведінки, створення візуального образу, усвідомлення цінностей професійної діяльності) і завдання за методикою SWOT (мета: дослідити особливості іміджу ІТ-фахівця та можливості його просування на ринку праці). Основи іміджеформуючої діяльності було досягнуто завдяки виконанню завдань «10 кроків до змін себе», «Життєвий успіх – що це і як його досягти?», «Мої вподобання», на яких кожен здобувач освіти отримував можливість самопрезентувати свої найяскравіші особисті якості, інтереси. У рамках проведення практичного заняття «Корпоративний імідж» здобувачі освіти мали змогу засвоїти способи управління іміджем в ІТ-компанії; у команді розробляли варіанти рішень з питань корпоративної культури і комунікацій та захищали проект «Корпоративний імідж моєї компанії». Також досягнення колективної взаємодії було при виконанні рольової гри «Моя роль в команді», коли студенти розробляли проект майбутнього. Особливу значущість цьому заходу додавало те, що здобувачі освіти захищали свої проекти, власну позицію перед студентською аудиторією. Під час виконання завдання «Моделювання індивідуального стилю поведінки» у різних ситуаціях реальності з формування професійного іміджу майбутнього ІТ-фахівця формується вміння гармонізації власного статусу з внутрішнім

світом і зовнішнім виглядом та поведінкою. Це дуже важливо, оскільки розроблення моделі гідної поведінки ІТ-фахівців у різних ситуаціях впливає на сприйняття фахівця і водночас залежність від змісту соціальних уявлень та стереотипів усіх суб'єктів взаємодії – що і є основою іміджу.

Також було організовано комплекс тренінгів у соціально-психологічній службі університету (СПС ХНУРЕ), який сприяє всебічному особистісному й інтелектуальному розвитку майбутніх ІТ-фахівців, створенню умов для формування у них мотивації до самовдосконалення, самопрезентації, до плідної навчальної та наукової діяльності. На заняттях зі здобувачами освіти проводилися вправи на формування вербального і кінетичного іміджу, розробка проектування «Моє майбутнє в професії» з метою навчити орієнтуватися на діалогове спілкування, співпрацю і взаєморозуміння.

Студенти активно брали участь у підготовці і проведенні загальноуніверситетських заходів, професійних квестах, кіберспортивних турнірах, міжвузівських олімпіадах. Отже, майбутні ІТ-фахівці в різній соціально-творчій діяльності взаємодіяли в атмосфері самопізнання, самовираження та орієнтовані на самовдосконалення в особистісному і професійному аспектах.

Тож вивчення суті поняття «потенціал», «іміджетвірний потенціал», а також аналіз початкових програм і планів підготовки майбутніх ІТ-фахівців у закладах вищої технічної освіти дозволив виділити суттєві характеристики іміджетвірного потенціалу змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу в формуванні професійного іміджу ІТ-фахівця: збагачення діапазону іміджелогічних знань; можливість прояву іміджеформуючої діяльності; активізація продуктивних способів іміджетворчої взаємодії [4].

Розроблені завдання з використанням інтерактивних методів спрямовують іміджетвірний потенціал дисциплін соціально-гуманітарного циклу на формування у майбутнього ІТ-фахівця софт-навичок, емоційного інтелекту, що забезпечують його оптимальну інтеграцію у квазіпрофесійне середовище.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективним може бути вивчення потенційних можливостей дисциплін професійного циклу в формуванні професійного іміджу майбутніх ІТ-фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зручні сервіси для створення хмар слів онлайн. URL: <https://vseosvita.ua/news/zruchni-servisy-dlia-stvorennia-khmar-sliv-onlain-5714.html> (дата звернення: 20.08.2020).
2. Кобзева О., Матюхін В. Успішний фахівець 2020 років: вимоги та технології підготовки. *Інформаційні технології та Інтернет у навчальному процесі та наукових дослідженнях*. 2016. № 8. С. 164–166.
3. Коваль К. О. Розвиток «Soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2 С. 162–168.
4. Комплекси навчально-методичного забезпечення (КНМЗ): <http://catalogue.nure.ua/knmz/> (дата звернення: 20.08.2020).
5. Маевская К. Великолепная восьмерка: какие навыки будут самыми ценными на рынке труда будущего. URL: <https://thepoint.rabota.ua/velykolepnaya-vosmerka-kakye-navyky-budut-samymy-tsennymy-na-rynke-truda-buduscheho/> (дата звернення: 20.08.2020).

REFERENCES

1. Zruchni servisy dlya stvorennia khmar sliv onlayn. URL: <https://vseosvita.ua/news/zruchni-servisy-dlia-stvorennia-khmar-sliv-onlain-5714.html> [in Ukrainian].
2. Kobzyeva, O., Matyukhin, V. (2016). Uspishnyy fakhivets' 2020 rokiv: vymohy ta tekhnolohiyi pidhotovky. *Informatsiyi tekhnolohiyi ta Internet u navchal'nomu protsesi ta naukovykh doslidzhennyakh*, 8, 164–166 [in Ukrainian].
3. Koval', K. O. (2015). Rozvytok «Soft skills» u studentiv – ody z vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashtuvannya. *Visnyk Vinnyts'koho politekhnichnoho instytutu*, 2, 162–168 [in Ukrainian].
4. Kompleksy navchal'no-metodychnoho zabezpechennya (KNMZ). URL: <http://catalogue.nure.ua/knmz/> [in Ukrainian].
5. Maevskaya, K. Velykolepnaya vos'merka: kakye navyky budut samymy tsennymy na rynke truda budushcheho. URL: <https://thepoint.rabota.ua/velykolepnaya-vosmerka-kakye-navyky-budut-samymy-tsennymy-na-rynke-truda-buduscheho/> [in Russian].